

zet, met een smalle bladspiegel, vrolijke tussenkopjes en nu en dan een cartoon. Toch zijn er een paar pagina's ingeruimd voor de ontwikkeling van de spelling sinds de Middeleeuwen en de beginselen van de spelling. Maar ook in dat hoofdstukje blijft de toon luchtig: het principe van etymologie bijvoorbeeld is terug te vinden onder het kopje *Eens een erwt, altijd een erwt*.

Eric Tiggeler

Een wereld van kennis: bloemlezing uit de Middelnederlandse artesliteratuur / red. E. Huizenga, O.S.H. Lie en L.M. Veldman. – Hilversum : Verloren, 2002. 237 p.: ill; ISBN 90 6550 679 9. Prijs: € 15,-

'Schrijf of zeg het woord 'vriendelijk' en tel hoe vaak je mond open en dicht gaat om het woord te zeggen: hieraan kun je het aantal lettergrepen van een woord te weten komen.' Of: 'Stamp, om vispuree te maken, vis fijn in een vijzel, vermeng dat met verse kruiden, en bak het in een pan met boter of olie.' Deze voorbeelden, afkomstig uit twee Middelnederlandse teksten, gelden als voorbeeld van wat men onder 'artesliteratuur' verstaat: teksten met een instructief-utilitair karakter.

Artesteksten staan centraal in *Een wereld van kennis: bloemlezing uit de Middelnederlandse artesliteratuur*. Deze bundel, die vooral bedoeld is voor eerste- en tweedejaarsstudenten, maar ook voor andere geïnteresseerden, is samengesteld door leden van de in 1991 opgerichte Werkgroep Middelnederlandse Artesliteratuur (WEMAL).

De bloemlezing bevat een inleiding en vervolgens negen bijdragen, waarin een artestekst centraal staat. In de helder geschreven inleiding wordt het kader geschetst waarbinnen de artesteksten geplaatst kunnen worden; er wordt veel aandacht geschonken aan een aantal centrale aspecten van de middeleeuwse ideeënwereld zoals het ptolemeïsch universum, de verhouding tussen de macro- en mikrokosmos, geografie en de humoraal-pathologie. Ook blijkt dat er in de periode 1250-1600 veel Middelnederlandse artesteksten geschreven zijn die getuigen van een grote mate van originaliteit.

De bijdragen waarin de artestekst centraal staat, zijn volgens een vaste structuur opgebouwd: ze bestaan uit een inleiding waarin informatie wordt gegeven over de ontstaans tijd, auteur/compiler, het handschrift en de functie van de tekst, gevolgd door een editie met woordverklaringen en aantekeningen. In elk hoofdstuk is een afbeelding opgenomen van het betreffende tekstfragment, waarmee het belang van de handschriftelijke overlevering onderstreept is.

Artesteksten bestrijken een grote diversiteit aan onderwerpen. Dat maakt deze bundel duidelijk: van een traktaat over spelling tot een reisverslag, van een kookboek tot de beschrijving van een alchemistisch procédé, van een tekst over slangen tot een beschrijving van magische recepten. De samenstellers van de bundel hebben getracht om met de teksten de drie wetenschapsgebieden uit de Middeleeuwen, de *artes liberales*, de *artes mechanicae* en de *artes magicae* of *incertae* te vertegenwoordigen. Zo zijn de *artes liberales* vertegenwoordigd met bijdragen over taalonderwijs (grammatica), tijdrekenkunde en astronomie/astrologie. Tot de *artes mechanicae* behoren de bijdragen over alchemie, reisverhalen, culinaire recepten en chirurgie. De *artes magicae* zijn vertegenwoordigd met een bijdrage over magische recepten. De teksten zijn zowel in proza als in verzen geschreven.

De bundel geeft veel informatie, die door de grote variëteit aan onderwerpen, prettig leest, leerzaam en afwisselend is. Niet alle tekstfragmenten houden echter de aandacht vast. De tekst over de tijdrekenkunde, 'de Ashenden-vertaling', wordt door het opsommend karakter wat saai, het astrologische traktaat van een adellijke dame blijft, ondanks de inleiding, ingewikkeld, en de encyclopedische tekst over slangen zou meer zijn gaan spreken als de verwijzende kracht van slangen duidelijker aan bod zou zijn gekomen. Toch is het merendeel van de teksten heel aansprekend. De triviumteksten bijvoorbeeld geven interessante informatie over spelling, taal en middeleeuwse gedragscodes; het hoofdstuk over culinaire recepten bevat een aantal middeleeuwse recepten waarvan enkelen zelfs zijn aangepast om ze nu te kunnen bereiden; en *Tvoyage van Mber Joos van Gbistele* is niet alleen een boeiend reisverslag, maar biedt ook inzicht in bepaalde Egyptische gewoonten uit die tijd.

Concluderend kan gesteld worden dat deze bundel beantwoordt aan haar doel: ze biedt de lezer direct toegang tot de boeiende leef- en gedachtewereld wereld van Middeleeuwen. Een nieuwe bundel met nieuwe teksten is naar mijn idee zeker de moeite waard. Vermeldenswaard is tenslotte het feit dat de literatuurlijst aan het einde van elke bijdrage een paragraafnummer heeft gekregen. Alsof de samenstellers van de bundel hiermee hebben willen zeggen dat de literatuur die aan de basis ligt van onderzoek, evenzeer van belang is als de bijdrage zelf.

Marleen Schoonderwoerd

Un'artistica rappresentazione di Esmoreit, figlio del re di Sicilia / a cura di Fulvio Ferrari. - Trento : Dipartimento di Scienze Filologiche e Storiche, 2001. - 185 p. ; 22 cm. - (Labirinti ; 51)

ISBN 88-8443-005-4 Prijs: € 15,49

Fulvio Ferrari, als filoloog verbonden aan de Universiteit van Trento, kan met recht dé Italiaanse vertaler van Middelnederlandse teksten worden genoemd. In 1991 en 1994 verschenen van zijn hand de vertalingen van twee Middelnederlandse klassiekers, *La veritiere e meravigliosa storia di Mariken di Nimega* (een vertaling van *De waerachtige ende een seer wonderlijke historie van Mariken van Nieuwmege die meer dan seven iaeren metten duvel woende ende verkeerde*; Torino: Lindau, 1991) en *Storia di re Carlo e di Elegast* (een vertaling van *Karel ende Elegast*; Torino: Lindau, 1994). Zijn laatste vertaalwerk, *Un'artistica rappresentazione di Esmoreit*, maakt *Esmoreit*, een van de *abele spelen* bewaard in het vijftiende-eeuwse handschrift-Van Hulthem (Brussel, Koninklijke Bibliotheek 15.589-623), toegankelijk voor een breed en geïnteresseerd Italiaans publiek.

Dit boek van Ferrari bevat een editie van de Middelnederlandse tekst, gebaseerd op de fotografische reproductie van ff. 170v-178r van het handschrift van Hulthem, en op de drie diplomatische edities van De Maeyer en Roemans (1948), Van Kammen (1968) en van Brinkman en Schenkel (1999) en een onberijmde Italiaanse vertaling. Zoals Ferrari zelf schrijft in de inleiding tot zijn vertaling, heeft hij gekozen voor een nauwkeurige inhoudelijke weergave van de oorspronkelijke tekst in een modern en vlotlezend Italiaans. Toelichtende noten aan het einde lichten vertaalkeuzes toe en voorzien de Italiaanse lezer van de nodige achtergrondinformatie over enkele problematische Middelnederlandse passages.

De editie en de vertaling worden voorafgegaan door een uitgebreide inleiding, waarin enkele facetten van het toneelstuk worden toegelicht: een beschrijving van het handschrift Van Hulthem, het belang van de *abele spelen* voor de geschiedenis van het Middeleeuwse toneel, de structuur van de tekst, de thematiek, de mogelijke bronnen, de omstreden auteurskwestie en de overeenkomsten en de verschillen tussen de teksten bekend als *abele spelen*.

Ferrari neemt de belangrijkste publicaties over het onderwerp onder de loep, van Serrure (1835) tot Brinkman en Schenkel (1999), maar op sommige punten distantieert hij zich van de gangbare opvattingen en draagt eigen oplossingen aan. De kritiek van Ferrari concentreert zich in het bijzonder op de interpretatie van *Esmoreit* als moraliserende en didactische tekst, waarin de verwijzingen naar de Siciliaanse geschiedenis geïnterpreteerd zouden moeten worden als een toespel op een concrete historische situatie. De Siciliaanse setting, '*Esmoreit* is een Siciliaanse koningszoon die in Damascus wordt opgevoed, maar later zijn ouders weer terugvindt en huwt met de heidense prinses Damiët', moet slechts, volgens Ferrari, als een topos worden beschouwd, typerend voor teksten zoals *Esmoreit* die elementen van ridderepiek bevatten.

Sabrina Corbellini